
POLGÁRI JOG

Főszerkesztő:

Dr. MESZLÉNY ARTUR

Szerkesztők:

Dr. BECK SALAMON

Dr. VARANNAI ISTVÁN

Ítéletek és indokaik.

Kedvelem az olyan dolgozatokat és könyveket, amelyek akár didaktikai, akár kritikai cézzattal bírói ítéleteket taglalnak vagy különben az ítékezés módszerével foglalkoznak. Meggyőződésém, hogy a gyakorlati jogász, bár a rendszeres tanulmányt nem nélkülözheti, az ilyen olvasmányt sem kisebb haszonnal folytatja. Ezen a kedvtelésen és ezen a véleményen bizonyára nem fog csodálkozni az, aki maga is olvasta Oskar Bülow, Otto Bähr, G. Rümelin, Erich Danz, vagy M. Rumpff ilyen tárgyú dolgozatait.

Efajta olvasmányoknak ígérkezett Ludwig *Bendix* berlini ügyvédnek nem rég megjelent könyve: *Die irrationalen Kräfte der zivilrechtlichen Urteilstätigkeiten auf Grund des 110. Bandes des Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen*. A címe azzal biztatott, hogy az ítékezés lélektani titkaiba enged bepillantást.

Az író maga (224. o.) a jogalkalmazásnak lélektani leírását kívánja adni, nem befejezett bírói lélektant, hanem az új tudomány kezdeményezését.

Ennél a pszichológiai tanulmánynál az író úgy jár el, hogy a birodalmi törvényszék döntésével, 65 ilyen döntést közül, szembeállítja az eldöntött esetnek más lehető megoldását, amely más megoldást azonban ő maga sem tart mindig jobbnak a valóságos bírónál és azután azt keresi, hogy a birodalmi törvényszék bírái milyen, nem a jogászok körébe tartozó, okokból választották éppen azt a megoldást, amelyet választottak.

Az elv ekkép, amelyet az író kimutatni kíván és amely a munkának alapvető eszméje, hogy mindig más, nem a jogászok okfejtés körébe tartozó, tudatos, vagy nem tudatos indokokból ered a döntés. Ez indokokhoz tartoznak a bírói egyéniségek is teljes „irrationalis“ mivoltukban.

Amennyiben ezek az állítások descriptiv pszichológiai alapon állanak, csak azt felelhetem, hogy kételkedem valóságukban és hogy a 65 közölt döntés, a hozzájuk fűzött ellendöntések és a lehető pszichológiai alapokra vonatkozó okfejtések nem

győztek meg arról, hogy a döntéseknek így kellett létrejönni, sőt arról sem, hogy így jöhettek létre. Hiszem, hogy más tárgyilagosságot olvasó sem jöhet más eredményre. Minden közölt döntés, tekintet nélkül helyességére, vagy helytelenségére, lehet tárgyilagosságot jogalkalmazás eredménye.

Amennyiben az író tétele azt jelenti azonban, hogy a jogalkalmazásnak szükségképpen ilyennek kell lenni, hogy más, mint ilyen irracionális erőkből eredő ítélkezés nincs, ennek az elvnek a leghatározottabban ellentmondok.

Ez az ellentmondás annál szükségesebb, mert az ítélkezés, úgy amint az író azt egyedül lehetőknek állítja, megszűnik jogalkalmazásnak lenni s nem egyéb, mint ama irracionális erők játéka.

En nem vonom kétségbe, hogy a legtökéletesebb jogalkalmazásban is bizonyos mértékben érvényesülnek szubjektív elemek. Régen túlhaladott már az a naiv felfogás, mintha a bíró tisztje egyszerűen abban állana, hogy az előadott, vagy kiderített tényekre a jogszabályt, amelyet a törvényhozó ilyen esetekre rendelkezésre adott, rámondja. A köztudat legalább a jogászai köztudat szerint a jogalkalmazás nem ilyen egyszerű logikai folyamat, sőt nem is tisztán logikai, hanem része van benne az értékelésnek, sőt az akarásnak. Az értékelés és az akarás pedig szükségképp szubjektív elemeket tartalmaznak. A cél azonban, amelyre törekedni kell és amely az ítélkezési folyamat irányítója legyen, az emberileg elérhető lehető legnagyobb tárgyilagosság, nem pedig a szubjektív erőknek teljes érvényesülése.

Az író felfogása az ítélkezés lehetőségének a negációja, amely az ítélkezés helyére a sors, a véletlen játékát helyezi, mert mi egyéb a jogkeresők szempontjából az irracionális erőknek szabad érvényesülése.

A tárgyilagosságot ítélkezés első feltétele, hogy minél kevésbbé legyen kétséges az irányadó jogszabály. Nem azt akarom ezzel mondani, hogy minél több legyen a törvény s minél kazuisztikusabb. A hiánytalan törvényhozás ábrándjáról már letejt az emberiség. De arra mégis törekedni kell és törekedni lehet, hogy a bírónak mód adassék a jogtételek levonására, vagyis, hogy legyen miből megállapítani legalább a törvények szellemét. A teljesen magára hagyott bírónál szükségképp gyakrabban a szubjektív megfontolások.

A jogtételeknek ennél a meglévő törvényekből történő levonásánál az u. n. törvényt magyarázati szabályok érvényesülnek. A konzervatívabb módszerek híve vagyok: tartalomban és formában. A szükség a bírónak szabadabb mozgására is vezethet. Soha sem oda azonban, hogy valamely vélünk született mindnyájunkban feltalálható jogban (Bendix: das wahre Recht, wie es in uns allen lebendig ist; Idee das wahren Rechts, das mit uns geboren ist und über dem positiven Rechte voranleuchtet) keressen jogforrást. Ha volna ilyen valamenyünkben élő jog, akkor nem volnának ellentétes jogi felfogások, hanem mindnyájan egyesülnének a közös jogban.

A birodalmi törvényszék helyesen tette, hogy olyan időben, amidőn részben a gazdasági viszonyoknak folytonos vál-

tozása, részben a törvényhozó tehetetlensége a bírói törvénypótlást nagyobb mértékben szükségesé tette, ragaszkodott legalább a régi formához, amellyel a meglévő jogból fejtí ki az alkalmazott szabályt, nehogy a szükség, mondhatnám végszükség parancsolta szabadabb mozgásból a bíró és törvény viszonyának teljes eltolódása következék és normális viszonyok helyreálltanak esetére is megmaradjon.

Az elmúlt évek történeti változásai talán a német magánjogi törvények szellemét sem hagyták érintetlenül. A törvényeknek a megváltozott viszonyoknak megfelelő alkalmazásához törvényhozói intézkedésekre volna azonban szükség, mert a kétségtelenül fennforgó ellentétekben csak a törvényhozó állapíthatja meg autoritatively a változás módját és mértékét. A nép különböző rétegeinek ellentétes felfogását a törvényhozónak kell kiegyenlíteni. A bíró, bármily rétegből származzék is, kevésbé alkalmas erre; megvan a veszély, hogy akár haladni fog, akár maradni, téved abban, hogy a szembenálló ellentétes felfogásoknak mi a helyes eredője.

Ha pedig erre a szabályozásra a törvényhozás képtelen, amint képtelen volt a háborus és a háborut követő idő törvényhozási szükségleteinek a kielégítésére, akkor a bíráló a bírának működésével szemben legyen kevésbé követelődző s lássa be, hogy más munkáját végzik, nélkülözvén gyakran a kellő eszközöket és végzik mégsem sikertelenül.

Szemrehányás nem tehető nekik különösen azért, mert felfogásuk konservatív, a magánjognak jellemzője ez és a történet is arra tanít, hogy a politikai változást csak vontatott lépésben követi a magánjogi. Ez az oka annak is, hogy a törvényhozás sem halad abban a lépésben, amelyent némelyek, helyesen, vagy helytelenül szeretnének.

Azt találom különben, hogy az olvasmány, amelyhez e sorok fűződnek, a kételkedőt is meggyőzheti arról, hogy a birodalmi törvényszék feladatának magaslatán áll. Az író talán észre vette azt, hogy mennyit dicsér és hogy éppen ő mennyire kimutatta azt, hogy a birodalmi törvényszék, még az író követelte mérték alkalmazásával is, mennyire megfelelt annak, ami tőle e nehéz korszakban várható volt.

Bizonyos, hogy ez a törvénykezés sokkal nagyobb mértékben mozdította elő azt a lehetőséget, hogy a polgári bíraskodás a nép minden rétegével szemben igazságos legyen, mint ez a könyv, amely alapeszméjében téves, kidolgozásában pedig nélkülözi azt a tartalmasságot és szellemet, amely az alapeszme tévességéért kárpótolna.

Dr Löw Tibor.